

III.

Razne poti.

„V prvem mraku pridite h križu nad mlinom!“ — Ob polupetih sem se vrnil iz trga ter legel na kanapè, da stvar premislim ter se odločim, ali naj grem ali ne. Ravnokar pa je bila ura na zvoniku šest.

Vstal sem ter stopil k oknu.

Kamila, hčerka samostanskega gostilničarja, je ravnokar v vrtu odpela svoj večerni spev. Nežni glasovi so se poizgubljali v vzduhu mirnega večera. Le čas poezije, ki je zvenel iz teh srebrnih zvokov, svežost in brezskrbnost srečne mladosti so še drhteli nad molčečim zidovjem nekdanjega samostana. Zazveneli so i globoko v mojo razmišljajočo dušo ter se z mehko nežnostjo doteknili njenih bolnonapetih strun . . .

Vrt za samostanom je bil že pogreznjen v senco. Tudi topoli ob cesti, vijoči se ob vrtnem obzidju, so stali v senci. Le vrhove temnega smrečja, krijočega vse južno hribovje, so še zlatili zadnji žarki zahajajočega solnca. A čez nekaj hipov je tudi ta soj obledel; in nad vso krajino se je zgrnila senca, in nekaj hladnega je zavelo semkaj od severa ter hitelo proti jugu —

„V prvem mraku pridite h križu nad mlinom . . .“

Le nekaj hipov sem stal ob oknu.

„Večerne sence legajo na krajino in na vsemir . . .“

Zazdelo se mi je, da je v sobi že mračno in hladno.

Oblekel sem ogrtač in segel po klobuku.

„V prvem mraku pridite h križu nad mlinom . . . Treba bo iti.“

* * *

„V prvem mraku pridite h križu nad mlinom.“ —

V naglici mi je pošepatala te besede baronesa Evgenija predpoldne pri slovesu v gradu. —

Priznavam, da vobče ne vem, zakaj da sem danes še šel v grad. Poslovil sem se že včeraj. Za danes dopoldne mi je neki prijatelj napovedal poset. A ko sem se snoči vrnil, sem našel doma obvestilo; da je predpoldne zadržan. pride pa, če količkaj mogoče, popoldne. Pričakujem naj ga v trgu.

In tako sem danes predpoldne spet zašel v grad. Ne vem, ali se je to zgodilo iz dolgega časa, ali kaj me je nagnilo k temu.

V gradu so se pripravljali za odhod. Našel sem baronico samo. A njo je mučila migrena.

„Ta nemir! To tekanje poslov iz sobe v sobo. In da bi vsaj vrata zapirali tiše . . . In kako zabijajo zaboje — ves grad se trese.“

„Nemara bi bilo dobro, da bi se malo izprehodili, milostna! Svež zrak . . .“

„Ne, ne — zunaj je vlažno. In zrak je oster . . . Tudi Gabrieli sem branila, naj nikamor ne hodi — a kakor bi človek govoril zraku. Z gospodom Sonnenbergom sta namreč odšla na razvaline. Posloviti se moram še od dragih mi mest, — je menila Gabriela. — Saj pravim: kakor bi človek govoril zraku.“

„Obžalujem, da gospodičen in gospoda . . .“

„Gotovo bi ostala doma, če bi se nadejali Vašega ljubeznivega poseta . . . A Ženi mora biti kje v vrtu. Nemara jo poiščete? — Da? Dobro! . . . Torej, gospod Tratnik, hvala Vam za poset in za vso Vašo prijaznost . . . Da, da, tudi soprogu sporočim Vaše pozdrave, hvala! In ne pozabite nas! Pišite kaj!“

„Če dovolite, milostna!“

Spremila me je do vrat . . .

Baronica je bila v občevanju povsem neprisiljena in domača. In ko si je domisljevala, da jo muči migrena, ni bil nihče rad v njeni bližini, ker je človeka mogla naravnost mučiti. Danes sta se ji odtegnili tudi Gabriela in Evgenija.

Grajski vrt je kazal že sledove prve jeseni. Gredice so bile večinoma že prazne in razrvane, in drevje tam dalje v parku je že nalahko porumenevalo.

Krenil sem proti cvetličnjaku v nadi, da morda kje zagledam Evgenijo. A nikjer nikogar.

Ko sem šel v grad, se je nad krajino kuhala še tanka megla. Sedaj je ni bilo videti več nikjer. Solnčni žarki so se v mogočnih valovih sipali na poševno steklo cvetličnjakovo ter se odbijali v širokih snopovih.

Zaskelelo me je v oči. Obrnil sem se ter med gredicami krenil proti parku, pazno motreč, ali kje zapazim Evgenijo.

Semkaj od ribnika je zazvenel smeh, in kmalu sem zaslišal tudi govorjenje.

„Ni sama . . .“

Nekaj neprijetnega se me je za hip polastilo. Pomislil sem, ali bi ne kazalo, da se obrnem ter odidem.

„A čemu? Kak zmisel naj ima to? Ali naj pobegnem . . .?“

Začutil sem nekako nezadovoljnost sam s seboj in pospešil sem korake.

„O, priatelj Tratnik!“

To je bil nadporočnik Sonnenberg. Glas njegov mi ni bil nikdar simpatičen. Bil je izpit in domišljav. A danes me je dirnil naravnost neprijetno: bil sem vzne-mirjen in razdražen.

„Prvi me pozdravlja on!“

Stopil mi je naproti z lahkimi in elastičnimi koraki. Obraz njegov, ki ni bil neprijeten, a tudi ni kazal ne ene duhovite poteze, se je smehljal. Ta smehljaj je izginil v družbi le redkokdaj z njegovih ust; a ni bil ne posebno prijeten in, kakor se mi je že večkrat dozdevalo, tudi odkritosrčen ne . . .

„Torej niste šli v trg?“

„Ne, sedaj pojdem . . . priatelj mi je odpovedal na popoldne.“

„Bravo, nemara pridem tudi jaz.“ —

„Lepo, gospod Tratnik, da ste še prišli. Lepo!“

„Sel sem ravno mimo . . . Gospa mama je rekla, da ste šli na grad.“

„Da, z gospodom Sonnenbergom sva bila — poslovo. A požurila sva se domov.“

Nadporočnik se je kratko zasmejal. Zazdelo se mi je, da zveni iz tega smeha nekaj trpkega. Gabriela

ga je za hip z nerazjasnivim pogledom pomerila po strani. V lice ji je šinila temnejša rdečica.

Evgenija se je na moj pozdrav le nemo poklonila. Naslanjala se je nalahko ob klop; venomer je zrla v pletenje.

„Ne res, da ostanete čez poldne pri nas?“

Le za hip je vprla modre oči v me. Zazdelo se mi je, da je nekak proseč izraz trepetal v njih.

„Žalibog, ni mogoče. Čas mi ne pripušča. Pri gospe baronici sem se že poslovil. Takoj pojdem v trg.“

„Obžalujem, amice! Bolje bi naredili, če bi ostali v gradu . . . A ne stavim bogvekaj, da ne pridem za Vami.“

„Kakor Vam drago, gospod nadporočnik . . . A za me je čas. Srečno pot, gospodične; in prosim, da se me kaj spominjate.“

„Tudi Vi nas, gospod Tratnik . . .“

In Gabriela mi je prijateljski podala drobno roko.

„Vedno smo bili prijatelji, upam, da i ostanemo . . . In da nam pošljete kaj razglednic!“

„Z veseljem, če dovolite!“

„Z Bogom, gospod Tratnik!“

Zazdelo se mi je, da se Ženin glas nalahko trese. Začudil sem se, a takoj sem si priznal, da sem se le motil.

„Da ste vedno srečni! — Nemara se kmalu kaj vidimo. Pridite pozimi na Dunaj!“

„Težko. Na zimo me čaka obilno dela . . . Z Bogom, gospodična!“

Njena otroško nežna roka se je tesno oklenila moje. Bilo mi je, kakor bi mi njena voljna toplota lila v žile ter mi silila k srcu.

Gabriela in Sonnenberg sta se že okrenila. Evgenija pa je še stala pred menoj in njena roka je počivala v moji. Na licih ji je zatrepetala neka vznemirjenost in bilo je, kakor bi iskala še neke besede.

„Na svidenje!“ — In šepetaje je dostavila: „Pridite v prvem mraku h križu nad mlino!“

Njene nedolžne, otroške oči so se proseče vprle v me. V prihodnjem hipu je že stopala ob strani sestre. Zavil sem skozi park proti izhodnim vratom. Za ribnikom

sem se okrenil. Baronesi in gospod pl. Sonnenberg so stali zgoraj ob gradu ter gledali proti parku. Mene je zakrivalo drevje.

* * *

Po znani poti, vodeči med travniki in njivami v trg, sem se polagoma oddaljeval od grada. Vsa ravan tja proti jugu je bila oblita z jasnimi solnčnimi žarki. A njih moč je že pojemala. Nebo je bilo čisto, le tam na severu so se gnetli oblaki, se trgali in širili na vse strani. . . . Polje in travniki so bili večinoma prazni, ljudje so odšli v vas, deca so čez poldne odgnali živino v staje . . . Tiko in mirno ozračje so pretresli brneči zvoki: v trgu je zvonilo poldne . . .

Čustvo, ki se me je polastilo v gradu in ki sem ga sedaj nosil s seboj, je bilo težko in trpko. Bilo mi je, kakor bi nesel kako breme.

Pridejo trenutki v življenju, ko se nas brez pravega vzroka polaste taka čustva. Dozdeva se celo, da bi imeli vzrok za veselje in zadovoljnost, a smo otožni in nezadovoljni sami s seboj. V duši čutimo nekako mrzkost, pritajeno sovraštvo do samega sebe in zaničevanje lastnih del. Pljunili bi na svoja navidez morda povsem pravilna dejanja in z enim mahljajem roke bi izbrisali vse besede, ki smo jih govorili v zavesti, da govorimo kaj pametnega in poštenega. No, vse to ni več mogoče; zato pobitost polni našo dušo in kes greni naše misli.

„Čemu sem šel v grad? Včeraj sem se ločil laže: bilo je že pozno v noč, in pilo se je, igralo, pelo, in tesnobo ločitve je zadušilo vseobče veselje. A danes nesem s seboj neko tajnost; in to me skeli v dušo ter jo valovi v nemirnih mislih . . .“

Od nekod je zazvenel treščeč ženski glas. Povzdignil sem oči ter se začudil, da sem že ob vasi pred trgom. Na dvorišču ob prvi hiši je stala sključena starka. Ob hlevih sem zagledal približno dvanajstletno dekle v raztrgani obleki. Na to dekle je vpila starka ter ga obsula s psovckami.

Ni se mi ljubilo iti skozi vas. Krenil sem po slabo izhojeni poti po travnikih navzdol. Travniki so ležali globoko, in zemlja je bila mehka in vlažna.

„Kaj me veže na te ljudi? Tujci smo si, ki smo se slučajno sešli in seznanili. Nekaj mesecev smo si bili dobri in prijazni, a v nekaj tednih pozabimo drug drugega.“

Nekaj sebičnega, malone umazanega je tičalo v mojih mislih. A tega se niti sramoval nisem. Pač pa me je bilo sram, da sem šel danes v grad . . .

„V prvem mraku pridite h križu nad mlinom!“

Čemu je bilo tega treba? Kak smoter naj ima to in kak konec bo imelo? — Snoči sva se poslovila kot prijatelja, kakor smo se vobče poslovili vsi. Res je sicer njena roka dalj časa počivala v moji — a kaj za to? Tako se često srečujemo v življenju: oko se pogrezne v oko, stisnemo si roke in gremo všaksebi. V tem je res sebičnost, a ta sebičnost je tako vseobča, da se je niti ne sramujemo. In precejšen kos filozofije je v tem egoizmu.“

V gostilnici, kamor smo navadno zahajali in kjer mi je prijatelj napovedal sestanek, sem našel v gosposki sobi le enega gosta. Umirovjeni stotnik Zelenik je tukaj obedoval že nekaj let. A bil je redkobeseden in zapet mož. Po pozdravu je na opazko, da danes tudi jaz tukaj obedujem, z napol mrmrajočim glasom omenil nekaj o redki in vodenih juhi. Potem pa je vstal in odšel.

Prijatelja še ni bilo. Poobedoval sem ter čakal. Da bi si pregnal dolgčas in neprijetne misli, sem vzel časnike. A tudi čitanje mi je bilo mučno, in ko sem prebral kake pol strani, sem videl, da ne vem, kaj berem . . . Čas mi je lezel leno, in čakanje mi je postajalo neprijetno.

Kmalu po dveh je prišel, a ne pričakovani prijatelj, ampak pl. Sonnenberg.

Obraz mu je bil zardel, in kakor se mi je dozdevalo, ne od nagle hoje, ampak od vina. In slabe volje je bil, kar je bilo pri njem vedno, če je veliko pil.

Naročil si je buteljko. Pil je naglo in veliko . . . Kmalu mu je nevolja posilila na dan in začel je kritikovati.

„Glejte, iz srca sem vesel, da pridem iz tega gnezda.“

„Kdo Vas je zadrževal? Saj bi lahko že šli.“

To ni bilo sicer posebno nežno. A nadporočnik ni bil ravno rahločuten mož, tem manj, ko je bil že ne-

koliko vinjen. Vendar je moja opazka zadela njegov ponos.

„Če se mi ravno ne zljubi, čemu naj bi šel? Lahko rečem, da sem doma, da sem v lastnem . . . Vi nemara mislite, da nimam nikake pravice do gradu?“

Pogledal me je z zaničevalnim pogledom.

„Vi ne verujete, Vi dvomite?“

„Nikdar se nisem vtikal v Vaše zadeve.“

„Nemara ne, nemara da! A pustiva to! A to Vam lahko povem: stvar vpije v nebo.“

„Kakor sem rekел: ne poznam dovolj razmer.“

„To se pravi: sedaj jih nočete poznati . . . Vem, vsi bi radi to umazanost spravili s sveta. A ne gre. Zato sem ostal tako dolgo tukaj, da sem grajskim slabu vest.“

Prva buteljka je bila prazna; pozvonil je za drugo.

„Da, baron ima umazane roke. Mojega očeta hipno zadrego je spretno porabil. Moj oče je bil kavalir, in marsikomur, ki se zdaj povzdiguje nad njega, bi ne dovolil, da mu ogrne suknjo. Da je rad igral, prosim Vas, kak greh je to? Koliko tisoč jih ima druge reči na vesti — in vendar žive mirno in udobno; in domišljujejo si, da so poštenjaki! — Fej!“

Sonnenberg se je vznemirjal bolj in bolj. Oči je vpiral z izzivajočo upornostjo v me.

„In ker je imel pri igri nesrečo in ni hotel svoje časti vreči v blato ter jo pogaziti, je prodal grad. Moja mati je od žalosti umrla . . .“

„Obžalujem, gospod nadporočnik — a ne umevam . . .“

„Vse to Vam pravim le, ker vem, da tudi Vi slabo sodite o meni, kakor mnogi drugi. A kak vzrok imate, za vraka?“

„Ne spominjam se, da bi Vain kdaj dal povod naravnost za tako mnenje. — V obče pa se čudim, da take reči razobešate na plot ob cesti . . .“

Pokazal sem v prvo sobo, kjer je sedelo nekaj kmetov.

„Čemu jih naj ne? To niso skrivnosti.“

„A čemu ne poveste tega baronu v obraz?“

„Čemu? Vi ste naiven človek, čudovito naiven — ali pa se delate takega . . . Ah, vrag naj vas vzame vse skupaj.“

„Ne vem, zakaj se tako razburjate, gospod nadporočnik!“

„Razburjam? Čemu? — A res, nervozen sem postal v tem kotu. In danes . . .“

„Morda Vam ne gre vse po sreči tukaj?“

Njegove od vina zardele oči so se vsesale v me.

„Kaj hočete s tem reči?“

„Jaz? — Nič!“

„Vi ne? A kdo drug? — Vem, kaj se govori. Vi se mi posmehujete, ker si domišljate, da sem navezan na baronove. Gabrielo menite! Vi menite, da sem navezan na njo s tisočerimi vezmi. In da jih ne morem pretrgati, menite. Ah, kak človek ste Vi! — Vse zdrobim, če hočem. Vi menite, da te vezi vežejo le mene. Vi prokletno slabo poznate življenje . . .“

„Morda . . .“

„Kaj vse si Vi domišljate? In čemu mi očitate to?“

„Nikoli Vam nisem.“

„Iz oči Vam berem to, vse Vaše vedenje v zadnjem času mi je pričalo o tem . . . In Vi sami, ali niste vezani?“

Pogledal sem ga z začudenjem.

„Kaj me gledate? Spomnite se Evgenije!“

„Evgenije? — Moja vest je čista.“

„Ali hočete s tem reči, da je ne ljubite? — Vi vzkipevate? Dobro, pa recimo nekoliko mileje: Vi se daste od nje ljubiti. In Vam to laska: Vi ste sebičen in napuhnjen človek . . . To sem Vam že davno hotel povedati. In danes, pred odhodom Vam povem.“

„Torej ste prišli sem z namenom, da me žalite. — A dozdeva se, da danes ne veste, kaj govorite. Zato se poslavljajam . . .

Za menoj je zvenel oduren in sirov smeh . . .

Domov sem prišel utrujen. A to ni bila telesna utrujenost, to je bila duševna pobitost . . . Časih vidimo kje na cesti ali kjersibodi kaj nesnažnega, neestetičnega. In postane nam slabo, in začutimo se bolne. Isto se nam zgodi, če moramo slušati kje umazane besede in se ne moremo braniti, ker se s človekom, ki nam jih bruha

v obraz, ne maramo meniti; sicer bi se namreč le še bolj oblatili. Zdi pa se nam potrebno, da bi se umili, okolico pa pokropili s kolonjsko vodo . . .

* * *

„V prvem mraku pridite h križu nad mlinom . . .“

Ura je bila šest, in solnce je zahajalo. Vstal sem, ker sklep moj je bil neopovrgljiv.

„Iti je treba ter ji razložiti, da najine poti ne hodijo vzporedno. Sicer se rodi iz tega še več zla.“

Vobče se mi je vse to dozdevalo čudno. Kakor se mi je dozdevalo, je bila Evgenija z menoj istotako prijazna kakor z drugimi — redkokdaj bolj. Res, kaj prisiljenega ni bilo nikdar med nama, često mladostna živahnost — a dalje, ne, dalje ni stopal nobeden.

Kako je torej prišlo do tega? Kaj mi vobče namerava povedati? — In s kako pravico mi je vrgel Sonnenberg ono očitanje v obraz? In kako sodijo drugi . . .?

Za hip mi je spet postalo težko in trpko. A to je bila le senca oblačka, ki je hitel mimo solnca.

„Bog naj sodi med njimi in menoj: moja vest je čista in mirna.“

Zunaj je bilo že dokaj hladno. Vlekel je tih, a precej oster veter. Semkaj od severa so jadrali oblaki ter s raztrganim zastorom pregledali nebo.

Na travnikih so se deca odpravliali z živino na dom. Za slovo so na ogenj, kjer so pekli krompir in koruzo, nanosili trave in listja, nagrabljenega po travniku in pod drevjem ob potoku, vijočem se med njivami in pašniki. Od steze plamena ni bilo videti. Listje je bilo gotovo vlažno in je tlelo. Kadilo pa se je kakor iz ogljenice. Gosti dim se je v velikih vijugastih kolobarjih valil čez ravan. Veter je prinašal vonj njegov sem gor do pešpoti.

Hodil sem težko in nečesar me je bilo sram.

„Ali je to plemenito? Užaljena bo! — A še manj plemenito bi bilo, če bi jo varal. Vse bodi odkrito in jasno!“

Pot se je zavila navzgor proti vozni cesti . . . Tam na pečinah sanjajo razvaline, pod njimi je mlin. Nad njim se steze križajo: ona, ki stopam jaz po njej,

ena vodi na razvaline in odondod dol v novi grad, tretja prihaja od druge strani vasi in se spušča dol proti mlinu in odondod gre v trg.

Ob razpotju stoji križ, obkoljen z nizkim smrečjem.

Čim bliže sem prihajal, tem teže mi je bilo. Zaželel sem, da bi se smel obrniti in vrniti. A tega ji nisem smel in mogel storiti.

Iz doline je že zvenelo šumenje vode ob mlinu, izmed zelenja smrek pa se je rdečil križ. Na klopcu ob njem je sedela Ženi.

Vstala je ter mi stopila naproti. V polumraku so se mi njena lica dozdevala bleda; majhne ustnice pa so bile napete in rdeče.

„Hvala Vam, da ste prišli. Mislila sem že . . .“

„Ste že dolgo čakali?“

Nalahno sem prijel njeni desnici. Bila je mrzla.

„Kaj pa naj počnem doma? — In zadnji dan je — Bogve, kdaj se spet vidimo.“

Govorila je tiho, a vznemirjeno. Njene lepe, nedolžne oči so se vpirale v me s pričakovanjem in nekako proseče. — „Začni — povej kaj!“ — so mi govorile. Jaz pa sem iskal besed, ker nisem vedel, kaj naj ji rečem.

Njena ozka roka je mirno počivala v moji . . . Za nekaj trenotkov sem se ves zaglobil v njen krasni, šestnajstletni obraz, in dušo mi je ovladala misel, da sem danes srečal srečo, o kateri sem sanjal v nekdanjih dneh, in da je sedaj v moji moči, ali jo — vsaj za nekaj časa — navežem nase, ali pa jo za vedno pahnem od sebe.

A to je bila le hipna misel — blisk v mraku. Spomnil sem se očitanja Sonnenbergova. In nemara že mislio tudi drugi tako. In vendar še dosedaj za kake sumnje ni bilo povoda. A v tem hipu ena beseda — kakor kepica snega, ki povzroči mogočen plaz, kakor iskra, ki podneti velik požar. In to lahko uniči oba.

„Bil bi zločin, varati jo. Kaj ji morem jaz nuditi, kaj ji naj bo moja ljubezen? — Treba je biti odkrit in ji vse povedati . . .“

„Prišel sem, ker Vas nisem mogel pustiti zaman čakati. A vem . . .“

„Kaj veste?“ —

Njene oči so se vznemirile; kakih ugovorov pač ni pričakovala.

„Kaj veste? . . . Govorite — nadalujte!“

„Vem, da ni prav, da sem tukaj, da sem prišel.“

„Ni prav?“

Umolknila je ter se zagledala v daljavo, tja proti jutru.

Tam v daljavi je nad lesovjem in nad gorami blestel širok pas jasnega neba. Nad njim je bil ves obok zastrt z raztrganimi oblaki, na pasu pa je viselo le dvoje troje komaj vidnih, podolgovatih megljc.

Tudi jaz sem se zagledal v ta pas. In hipoma se mi je zazdelo, da to ni kos navadnega obnebja, ampak da je tam spodaj odprta velika knjiga, in da mogočna roka piše v to knjigo s skrivnostnimi črkami usodo človeštva . . .

Evgenija se je zdramila.

„Čemu pravite, da ni prav? Ali je v tem kaj hudega, pregrešnega?“

„Samo ob sebi ne . . . A življenje zahteva toliko ozirov . . .“

Baronesa se je zdrznila, kakor bi jo zazeblo. Pelerina se ji je pomeknila v stran.

„Ozirov . . . da, čutim, v življenju jih je treba.“

Njen očitajoči glas me je zbolel. In izraz, ki ji je zatrepetal ob fino začrtanih ustih, me je spekel v srce, ker sem videl, da trpi.

„Čemu ta grenkost, baronesa, čemu ta trpkost! Bog mi je priča, nisem Vas nameraval žaliti.“

„Vem, vem, hvala, . . . Ne res, Vi se bojite ljudi, zato govorite tako?“

Obrnila se je k meni, da sem ji spet zrl naravnost v obraz in oči. Vsa trpkost, ki je še ravnokar zvenela iz njenih besed in ki sem jo videl trepetati ob njenih ustih, je izginila. Iz njenega pogleda in iz vsake poteze od notranjega nemira zardelega obraza je zrla v me le vdanošč in tiha bol.

Njen pogled mi je zmedel misli in začutil sem, da se moji sklepi majejo. — „Ah ne, to bi bilo brezvestno . . .“

„Ne bojim se, dokler mi vest ničesar ne očita.“

„In Vam danes kaj očita?“

„Ne. A moj stan mi nalaga dolžnosti, katerih meje so ozke.“

Stopila je korak v stran. Glavo je sklonila, in roka ji je polagoma in nezavestno segla po napol uvel list na nizkem leskovem grmu.

„Da, dolžnosti!“ — Šepetala je kakor bi govorila sama s seboj. — „Da na to nisem mislila! . . . In te dolžnosti so Vam vse?“

Spet se je vprl v me presunljivi in otožni pogled. Zaželel sem z vso dušo, da bi bil daleč odtod. Nekaj sem moral reči v svoje opravičenje, a besede so mi zastajale v grlu ter me dušile.

„Vem, da se dozdevam sebičen in trdosrčen. A jaz sem le odkritosrčen in Vas nočem varati . . . Hvaležen sem Vam iz vse duše za Vaše prijateljstvo. Splohujem Vas in na Vaše besede sem prišel sem gori. A prišel sem z zavestjo — —“

„Čemu ste umolknili? — Govorite — ne mučite me!“

„Poglejte te poti, kako se cepijo. Ena gre navzgor, druga navzdol, tretja strani — vsaka vsaksebi. Ali se spet kje križajo, združijo . . .?“

Stala je povsem mirno ob strani. Ta mir se mi je dozdeval nenavaden in nenanoven. Ko sem umolknil, je nevoljno pogledala na me, njen pogled je govoril jasno: „Govorite dalje, na vse sem pripravljena.“

„Isto je s potmi najinega življenja, baronesa! Tu na razpotju stojiva drug ob drugem, a poti najinega življenja gredo daleč narazen — in se ne morejo nikdar združiti . . .“

„To je vsa Vaša filozofija? Hvala! — Drugega, menim, si nimava več kaj povedati.“

Popravila si je pelerino, ki ji je zdrknila z desne rame.

„Hladno je in moji me gotovo že pogrešajo . . .“

Stopil sem korak bliže, a Evgenija se je odmeknila. Obraz njen je bil hladen in za njena leta neneavadno resen in strog.

„Pozabite, da so se kdaj najine poti na tem razpotju križale. Lahko noč!“ —

Naglo se je obrnila. Veter je zavel močneje, in dolga modra pelerina je zaplapolala v vetru.

„Evgenija!“ —

Mimo je hitel nov sunek vetra in smreke so drhtele in šumele

Naslonil sem se ob križ. Čutil sem se ponižanega, osramočenega in zapuščenega Polastila se me je velika bol, kes in hrepenenje.

„Ženi!“ —

S hitrimi koraki je med redkim drevjem hitela navzdol. V mraku se je dozdevala njena postava večja, kakor je v resnici bila . . . Veter se je lovil ob pelerino, da je plapolala, kar se je v temi videlo nekako pošastno.

Pred dušo mi je vstal neki prizor izza mladih let.

Spomnil sem se, kako sem se študent nekoč vračal pozno v mraku domov. Bil sem upehan in kake četrt ure izvun vasi sedem ob blatni cesti na kup kamena. Premaga me utrujenost in zadremljem.

Hipoma pa se me je v poluspanju polastila neka tesnoba. Bilo mi je, kakor bi bil nekdo v moji bližini. Prestrašen odprem oči in malo korakov strani zagledam sključeno starko v raztrgani obleki. Stopala je z majhniimi, utrujenimi koraki po blatni poti, težko se upirajoč na dolgo palico. Velika, raztrgana ruta ji je zdrknila z ene rame ter v vetru plapolala za njo.

„Kdo hodi tod?“

„Za voljo Kriščeve . . .“ je zajavkal starikav, bolan glas, po katerem sem spoznal staro košarico iz sosednje vasi . . . „Kdo kriči? — Ah, ti si! Kako sem se prestrašila — za voljo Kriščeve . . . Ah, ta slaba pot in ta težka hoja in to življenje . . . O Marija, milost . . . o Devica.“

Njeni globoki in bolestni vzdihi so še žveneli do mene, ko je bila že precej oddaljena. Raztrgani pled pa je pošastno plapolal za njo.

Zrl sem za starko, in zazdeleno se mi je, da ne stopa sama po blatni cesti, ampak da ji sledi za petami visoka, pošastna senca. Zdrznil sem se, ker me je obšla čudna misel, da stopa za starko smrt . . .

Čudno, da se mi je oživil v spominu ta žalobni prizor ravno sedaj. Gotovo je le povečal mojo otožnost in bol . . .

Evgenijina senca se je spodaj proti gradu izgubljevala v mraku in noči . . .

Sloneč ob križu sem dvignil pogled iz doline in zagledal sem se v daljavo, tja proti jutru.

Ves oni svetli pas so že zagrnili svinčenosivi oblaki, ki so se bolj in bolj zgoščevali in temneli . . . In bilo mi je, kakor bi dosedaj tudi v moji duši bila neka svetla stran, popisana z lepimi in prijetnimi spomini. Pred trenotkom pa je nekdo s trdo roko potegnil čez njo. In izbrisal je vse prijetne spomine, vse mehke besede, vse lepe in jasne prizore in napisal je na njo skelečo trpkost in mračno otožnost.

